

PĂDUREA ȘI PEISAJUL

Asist. ing. Anca Măciucă

Facultatea de Silvicultură Suceava

În ultimii ani s-a afirmat nu o dată că țara noastră dispune de un deosebit potențial turistic. Pentru ca acest potențial însă, să se transforme într-o realitate, în afară de construcția și modernizarea hotelurilor, restaurantelor, amenajărilor turistice pentru distracții, îmbunătățirii serviciilor, etc, probleme care sunt de competența celor din industria turismului, trebuie ca și peisajul să constituie un punct de atracție, să determine destinderea, relaxarea, să determine încântarea publicului. E adevărat că țara noastră are încă multe peisaje minunate, dar la fel de adevărat este faptul că intervenția umană în natură a fost făcută de multe ori la voia întâmplării, obiectivele industriale (pentru a da numai un exemplu), afectând întotdeauna negativ zona în care au fost implantate. Problema aspectului, a esteticii acestor întreprinderi (hale, depozite, șantiere) nici măcar nu a fost pusă. În țările dezvoltate, estetica industrială îi preocupă de mai multă vreme pe arhitecți, urbanisti, peisagiști.

Printre numeroasele cauze ce determină degradarea estetică a peisajului se numără, alături de implantarea de construcții neaspectuoase, și poluarea cu deșeuri și gunoaie, ambele prezente deseori în regiunile împădurite. În afară de remedierea acestei situații, *aspectul pădurii însăși*, precum și a alternanței pășuni, ogoare, așezări rurale trebuie să constituie obiectul de preocupare al peisagiștilor. Deoarece intervențiile în pădure trebuie făcute doar de silvicultori, este necesar ca aceștia să prevadă și impactul tuturor lucrărilor silvice asupra peisajului, ba mai mult, să acționeze direct și expres pentru punerea în valoare

Anul VI 1998, nr. 1-2

a peisajelor sau ameliorarea esteticii acestora. În acest scop le sunt necesare măcar noțiuni sumare de peisagistică.

Nordul Bucovinei este una din zonele cele mai frecventate de turiști din țară, iar lucrările silvicultorilor de aici în zone cu trasee parcurse frecvent de excursioniști trebuie astfel făcute, încât efectele lor să nu agreseze vizual sau să plictisească privitorii. De aceea, considerăm nu lipsită de interes prezentarea în continuare a unor aspecte ale abordării din punct de vedere peisager a pădurii, în țări (Franța, Anglia, Țările de Jos, Germania) unde această problemă constituie una din preocupările recente și deloc neglijabile ale silvicultorilor.

Înainte de orice acțiune asupra peisajului, acesta trebuie "*citit*", adică înțeles, deoarece în cele mai multe cazuri este vorba despre o organizare extrem de complexă de elemente diferite, care joacă fiecare un rol particular. În perceperea unui peisaj intervin elemente obiective (legate de mecanismul fiziologic al sistemului vizual), precum și subiective, legate de condițiile de observare, de cultura epocii, de personalitatea privitorului sau de reprezentările mitice ale trecutului în subconștientul colectiv.

În ce privește elementele obiective, simplificând analiza vizuală, este întâi remarcată de privitor *a x a p r i n c i p a l ă* a peisajului - de exemplu o vale - apoi *liniile de forță* ale peisajului, care caracterizează în mare desenul acestuia și sunt în general date de elemente ale reliefului, de ocuparea terenurilor, de cursurile de apă. Urmează perceperea *liniilor de forță secundare*, ca de exemplu talveguri, garduri vii, cursuri de apă.

Apoi sunt observate *punctele evidente*, care sunt reprezentate pe de o parte de intersecțiile liniilor de forță și pe de altă parte de elementele marcante, cum ar fi o stâncă individualizată, o poiană, un buchet de arbori, etc.

Pentru aplicarea principiilor peisagere într-o zonă al cărei aspect estetic se dorește să fie menținut sau îmbunătățit, în primul rând se *inventariază* peisajele, siturile și elementele remarcabile. Prin remarcabil, din punct de vedere vizual, se înțelege tot ceea ce e rar, atrage privirea, surprinde, poate emoționa, stârni admirația.

Unele dintre aceste elemente sunt cunoscute, altele sunt ascunse și pot fi puse în valoare. Totalitatea elementelor vizuale remarcabile, cunoscute sau potențiale se marchează pe o hartă *a peisajelor remarcabile și a sensibilității peisagere a pădurii*. Se marchează, de asemenea, punctele de privit privilegiate pentru fiecare peisaj remarcabil. Dacă siturile și peisajele luate în considerare sunt afectate de “puncte negre” (adică urme ale intervențiilor umane care dăunează aspectului peisajului) se marchează și acestea pe hartă.

Pe hartă se notează și *zonele sensibile peisager*, care se determină în funcție de frecventarea de către public; sensibilitatea peisageră a unei zone sau păduri este mai mare sau mai mică, în funcție de numărul celor care o privesc. După ce se realizează harta peisajului existent, se simulează urmările tratamentelor peisagere preconizate a se adopta, pentru a fi aleasă soluția optimă. Chiar și unui specialist îi este greu uneori să-și închipuie fără ajutorul unei imagini concrete situația viitoare; de aceea se folosesc în acest scop diferite mijloace, de la simplul desen până la simulări pe calculator. Metoda cea mai simplă este desenul, care poate fi combinat cu diapozitive. Se mai pot realiza montaje

fotografice, ale căror rezultate sunt însă adesea afectate de condițiile de fotografiere. Machetele erau până nu demult cele mai avantajoase și precise mijloace de reprezentare și studiere a modificărilor unui sit. Acestea sunt metode tradiționale cărora acum li se adaugă cele informaționale, metode moderne de simulare pe calculator a efectului intervențiilor în peisaj; acestea au fost folosite mai ales de urbanști, de arhitecți, precum și în studiile privind implantarea unor obiective industriale, dar ele se utilizează cu ușurință și în cazul zonelor împădurite.

Există două modalități de percepție a pădurii, după cum ea este privită din *interior* sau din *exterior*.

Din *exterior* pădurea apare ca un element fundamental al decorului, influența ei vizuală depinzând de densitatea coronamentului, de culorile, textura dominantă, de desenul lizierelor, de implantarea masivului însuși. Privită astfel, dacă pădurea are o suprafață prea întinsă, poate să distrugă vizual un peisaj sau să-l facă incoerent, monoton; de asemenea ea poate să-l banalizeze, dacă dimpotrivă, deschideri liniare abuzive o segmentează, o fărâmițează.

Pentru spectator, un teritoriu împădurit și continuu oferă un peisaj căruia nu-i lipsește nici maiestuozitatea, nici grandoarea. Însă acest aspect grandios nu poate fi descoperit decât din vârful unei cote, de pe marginea unei cornișe, de pe un vârf stâncos, etc.

Pentru a avea o bună vedere spre pădure din exterior, trebuie reperate *punctele cu priveliște remarcabilă* ce pot fi situate pe drumuri turistice, în sate, locuri cu semnificație istorică (ruine, șantiere arheologice) etc. Tratamentele peisagere care se vor aplica vor urmări punerea cât mai bine în valoare a pădurii care este văzută din aceste puncte particulare.

De asemenea, se estimează *distanțele de percepție* din aceste puncte. Astfel, este inutil să se preconizeze, de exemplu, introducerea de mici buchete de foioase într-un masiv de rășinoase sau la marginile lui, dacă ele nu vor fi percepute decât de la trei-patru km distanță; de la o distanță mai mare, ochiul nu le va distinge. Același va fi și cazul amestecurilor intime; trebuie să se lucreze cu mase de dimensiuni și forme adecvate în funcție de *scara* peisajului și de *distanțele de observație*. Identificarea acestei scări a peisajului va permite evitarea tăierilor rase pe suprafețe prea mari sau împăduririle pe suprafețe prea mici, în dezacord cu echilibrul general al peisajului. Acest lucru este valabil pentru tăierile rase în relief colinar, ondulat, unde suprafețele cele mai mici trebuie situate în vale și pe pantele dulci, iar cele mai mari, în vârf; de asemenea, liniile de creastă trebuie tratate întotdeauna la scară mare pentru a evita deschiderea unor breșe dizgrațioase din loc în loc. De evitat mai este și răspândirea de numeroase suprafețe de mici dimensiuni, tăiate ras, pe întinderea unui versant, precum și limitele geometrice, rigide ale acestor suprafețe, care de obicei intră în contradicție cu liniile naturale de forță ale peisajului. Liniile naturale trebuie, dimpotrivă respectate și chiar accentuate. Este recomandată evitarea liniilor drepte în relief ondulat; în schimb relieful trebuie mai degrabă accentuat, degajând vârfurile sau punctele care atrag privirile, cum ar fi o trecătoare, o ruină istorică sau un schit, păstrând liniile crestelor, prin introducerea, la nevoie pe talveguri, a unor specii diferite de cele de pe versanți, pentru accentuarea efectului de profunzime.

Silvicultorii pot fi determinați de liniile de forță ale peisajului să modifice parcelarul, în cazul în care acesta nu corespunde. Acordul între parcelar și

organizarea spațială a unui sit permite deseori rezolvarea problemelor peisajului. De menționat este faptul că forma unei parcele primează asupra suprafeței sale. Astfel, o mică parcelă de formă pătrată sau dreptunghiulară împădurită cu rășinoase poate avea un impact vizual mult mai puternic decât o parcelă mai mare, împădurită tot cu rășinoase, dar ale cărei limite urmăresc formele naturale ale terenului.

Un alt element care se ia în considerație este *încurajarea diversității*. Uniformitatea plictisește și, în plus, arboretele monospecifice (create artificial în general, în locul unor amestecuri naturale, cum este și la noi cazul plantațiilor cu molid) sunt mai vulnerabile la vânt și agenți patogeni. De asemenea, și diversitatea împinsă la extrem devine dezordine și este incomprehensibilă. Astfel, în silvicultura peisageră se promovează un anumit grad de diversitate, creând, de exemplu, contraste de culori și texturi între doi versanți ai unei văi sau amestecând în grupuri de dimensiuni variabile, dar întotdeauna raportate la scara peisajului, specii care să se pună în valoare reciproc. Astfel, "pete" de foioase vor rupe în mod plăcut monotonia rășinoaselor, mai ales toamna, când frunzișul lor va avea culori calde, contrastând cu verdele închis al coniferelor. În celelalte anotimpuri, ele vor diminua impactul vizual al rășinoaselor. Invers, grupuri de rășinoase, judicios implantate, vor da "greutate" vizuală masivelor de foioase triste și plictisitoare dacă sunt prea omogene. Se pot folosi în cazul reliefului montan, de asemenea brâuri de foioase pentru a accentua un talveg, pentru a pune în evidență cursul unui râu sau pentru a degaja vizual un vârf remarcabil. Pentru aceasta se pot folosi foioasele preexistente sau, în cursul intervențiilor silvice, ele pot fi favorizate sau introduse.

Integrarea în peisaj a

echipamentelor liniare, cum ar fi drumurile forestiere, echipamentele pentru ski (telescaune, telecabine, etc), liniile electrice, creează un efect neplăcut, evident prin rectitudinea lor artificială, mai ales în cazul unor masive alcătuite din rășinoase omogene, situate pe un front vizual foarte expus privirilor. Aceste puncte artificiale care atrag privirile, pot strica aspectul unei păduri, altfel ireproșabil. De aceea, înainte de implantarea unor astfel de echipamente e necesară realizarea unui studiu de impact. Acesta presupune analiza stadiului inițial al sitului în cauză și a elementelor naturale care vor fi afectate, o analiză a efectelor previzibile asupra mediului înconjurător și a efectului peisager al implantării, cu ajutorul simulării pe calculator, pe care am menționat-o și anterior. Se propun mai multe variante de implantare a echipamentului proiectat, fiecare însoțit de măsuri care să suprimă, să reducă sau să compenseze consecințele realizării acestuia; se alege pentru echipament traseul care are cel mai redus impact asupra mediului.

Drumurile pot altera profund peisajul. Traseul lor se studiază astfel încât să respecte configurația naturală a locurilor, să se limiteze taluzurile, atât în rambleu cât și în debleu, chiar dacă aceasta duce la creșterea lungimii drumului. Se recomandă evitarea marcării peisajului prin linii sau forme evident geometrice (așa cum s-a subliniat și în cazul formei parcelelor exploatate), cum ar fi linii rectilinii lungi, succesiuni de serpentine identice. În cazul în care un drum coincide cu limita unor arborete diferite, el devine rapid un punct de focalizare a privirilor, determinând o ruptură în peisaj; din contră, el trebuie să ghideze privirile spre punctele marcante, interesante ale peisajului. Măsuri peisagere aplicate arboretelor de pe marginile drumurilor pot atenua uneori caracterul artificial al acestuia: se

amenajează lizierele, poieni sau mici deschideri ale arboretului.

General valabil atât pentru drumuri, cât și pentru liniile electrice și piste de ski este faptul că se evită rectitudinea și paralelismul marginilor: contururile neregulate, în armonie cu relieful vor fi mai eficace.

Tratarea lizierelor. Acestea merită o atenție specială, constituind o limită vizuală fundamentală la câmpie și o zonă de tranziție importantă în perspectivă mijlocie și apropiată la munte. Din punct de vedere peisager (dar și ecologic și silvicultural), diversificarea lizierelor este încurajată; ea se poate realiza prin amestecul speciilor, deci implicit a formelor și a culorilor, prin multiplicarea etajelor, prin favorizarea instalării subarboretului, sau prin variația densității arborilor pe o anumită adâncime. În cazul pădurilor de recreere se poate ajunge până la realizarea unor lanțuri de poieni, intrânduri, legate între ele de poteci înierbate, apreciate de turiști (și de vânat).

Odată liziera trecută, vizitatorul se găsește în *interiorul* pădurii. De departe, pădurea apare turiștilor ca o masă compactă și coerentă, singura diferență percepută fiind cea dintre rășinoase și foioase. Însă atunci când intră în pădure, turistul este diferit impresionat în funcție de specia și vârsta arborilor componenți; el apreciază întotdeauna o anumită diversitate. Un subarboret compact, de exemplu, îngrădește privirile și, dacă se întinde pe distanțe mari, plăcerea celui care se plimbă este mult redusă. Codrii înalți, fără subarboret, sunt deseori apreciați, cum ar fi de pildă făgetele bătrâne în interiorul cărora privirea alunecă printre trunchiuri ca într-o adevărată "catedrală", măreția priveliștii fiind conferită atât de înălțimea deosebită și de grosimea acestor "piloni", cât și de omogenitatea ansamblului. (Aceste considerații sunt valabile doar pentru

pădurile bătrâne de foioase, în ce privește arboretele tinere de rășinoase, mai ales provenite din plantații, ele sunt prea dese, întunecate și regularitatea lor este artificială.) Totuși, și cel mai frumos codru regulat sfârșește prin a plictisi, de aceea, așa cum am menționat e necesară variația. Ea se poate obține în trei feluri: punând în evidență *elemente exterioare* pădurii, printr-o anumită *diversitate a pădurii însăși* și prin crearea și menținerea unei anumite *structuri interne*. Se va urmări ca arborii să nu ascundă elemente interesante; uneori, extragerea câtorva dintre ei permite degajarea unor priveliști asupra unor stânci, a unor versanți împădușiți, a pâraielor, cascadelor, poienilor cu flori sau a altor elemente care măresc valoarea peisajului. Arboretele cu rol recreativ e recomandabil să aibă o structură plurienă, multietajată, compoziție amestecată, etc. Și în cazul percepției pădurii din interiorul său trebuie avut în vedere impactul vizual al lizierelor, drumurilor, parchetelor exploatate ras, în cazul în care există. Aceste elemente referitoare la aspectul intern al pădurilor frecventate de turiști sunt mai bine cunoscute și deja luate în considerare în practica silvică de la noi astfel încât detalierea lor nu este necesară.

În concluzie, noutatea abordării din punct de vedere peisager a pădurii o constituie percepția acesteia din *exterior* și încercarea de a schița măsuri și direcții de acțiune care să determine, atunci când este cazul, ameliorarea aspectului natural al acesteia, precum și atenuarea impactului vizual al intervențiilor umane.

Bibliografie

- Breman, P., Moigneau, T., Laverne, X., 1990:
Directives paysageres pour la région
Ile-de-France, document français
Lambert, H., Bland, F., Breman, P., 1989:
Paysage et aménagements forestiers,

Summary

Forest and landscape

The paper approaches the entertaining function of the forest and it is emphasised the aesthetic dimension, the visual look of the forest. There are discussed the main elements of landscape analysis and it is proposed the use of maps in order to facilitate the design works. The silvicultural measures that can be used for aesthetical improvement of landscape are treated too.

Key words: landscape design, visual look, diversity, silvicultural measures.